

Nr 26

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av rättshjälpsavtal mellan Sverige och Frankrike.

Genom en den 9 mars 1956 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 100, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden jämlikt § 12 regeringsformen föreslagit riksdagen att godkänna ratifikation av två avtal mellan Sverige och Frankrike, det ena angående ömsesidig rättshjälp i civilmål och det andra angående ömsesidig rättshjälp i brottmål.

I fråga om texten till konventionerna får utskottet hänvisa till de vid propositionen fogade bilagorna A och B (s. 27—36).

Inledning

För att genomföra en rättegång i ett land kan det ofta erfordras att ett annat lands myndigheter lämnar sin medverkan genom att verkställa delgivning eller bevisupptagning eller på annat sätt. I viss utsträckning har sådan rättshjälp blivit föremål för reglering genom internationella avtal. På civilprocessens område är sålunda framför allt att märka den ännu gällande multilaterala Haagkonventionen av den 17 juli 1905 angående vissa till civilprocessen hörande ämnen av internationell natur. Denna konvention, som är avsedd att ersättas av en ny väsentligen likalydande konvention i samma ämne dagtecknad i Haag den 1 mars 1954, är alltså gällande bl. a. i förhållandet mellan Sverige och Frankrike. Angående texten till konventionen se bilaga C till propositionen (s. 37—48).

Vad åter gäller samarbetet mellan Sverige och Frankrike i fråga om rättshjälp i brottmål fanns vissa, ehuru ofullständiga, bestämmelser härom i den svensk-franska utlämningskonventionen av den 4 juni 1869. Sedan denna konvention efter uppsägning från svenskt håll upphört att gälla med utgången av år 1954, lämnar de båda länderna varandra rättshjälp i brottmål utan stöd av avtal.

Den nyssnämnda civilprocesskonventionen av den 17 juli 1905, till vilken ett tjugotal stater är anslutna, ger i skilda kapitel regler för internationell rättshjälp hänförande sig till delgivning av handlingar, bevisupptagning, parts skyldighet att ställa säkerhet, kostnadsfri hjälp i rättegång m. m. I stort sett kan konventionen sägas ha fungerat tillfredsställande för Sveriges del, och de smärre meningsskiljaktigheter, som uppstått mellan Sverige och andra fördragsslutande stater vid tillämpningen, har som regel utan svårig-

het kunnat utjämnas på diplomatisk väg. Förhållandet till Frankrike har emellertid erbjudit särskilda problem, vilka sammanhänger med den franska rättens bestämmelser om delgivning av stämningar och andra rättegångshandlingar med personer bosatta utom Frankrike.

Enligt art. 69 mom. 10 i den franska Code de Procédure Civile skall personer som är bosatta utomlands stämmas genom stämningshandlingens överlämnande till åklagarmyndigheten (*le parquet*) vid den franska domstol där käromålet anhängiggöres. Åklagarmyndigheten påtecknar handlingens original att stämning skett och sänder kopia till franska utrikesministeriet eller annan, i konvention utpekad myndighet för vidarebefordran till svaranden. Gäller stämningen en svarande med hemvist i Sverige, sänder franska utrikesministeriet handlingen till franska ambassaden i Stockholm, vars konsulära avdelning regelmässigt översänder handlingen till utrikesdepartementet med begäran att den skall delgivas med svaranden i enlighet med Haagkonventionens regler. Från utrikesdepartementet vidarebefordras handlingen till länsstyrelsen i det län där svaranden har sitt hemvist. I normala fall uppdrager därefter länsstyrelsen åt polismyndighet eller stämningssman på platsen att verkställa delgivningen. Trots de många mellanled som handlingen sålunda måste passera på sin vandring från den franska domstolen, representerad av dess *parquet*, till svaranden, nås denne i allmänhet av stämningen i så god tid att han får möjlighet att vidtaga erforderliga åtgärder för att bevaka sin rätt i processen. Skulle emellertid handlingen icke nå svaranden i tid, hindrar detta icke att rättegångsförfarandet i Frankrike genomföres. Delgivningen anses nämligen enligt sagda lagrum och fast rättspraxis ha ägt rum med den utomlands bosatte svaranden i behörig ordning redan då stämningen överlämnades till åklagarmyndigheten. Från denna tidpunkt löper den i varje särskilt fall tillämpliga fristen. Översändandet av en kopia av handlingen genom franska utrikesministeriets försorg har således icke någon avgörande processuell betydelse utan avser endast att svaranden skall underrättas om att han i behörig ordning instämts att svara inför fransk domstol. Oavsett huruvida stämningen faktiskt kommit svaranden tillhanda, kan domstolen sålunda utan hinder av svarandens frånvaro upptaga målet till prövning och avkunna dom däri.

Det nu tecknade rättsläget i Frankrike innebär, att svenska medborgare eller företag med franska affärsförbindelser kan riskera, att franska domstolar fäller domar mot dem, utan att de ens har fått kännedom om att rättegångsförfarande inletts.

Art. 69 mom. 10 i Code de Procédure Civile gäller enligt sin ordalydelse endast stämningar, men det däri föreskrivna förfaringssättet anses i princip tillämpligt även på delgivning av domar och andra handlingar i eller utom rättegång. Risken för rättsförluster minskas i någon mån genom att förlorande part, som dömts i sin frånvaro, har vissa möjligheter dels att väcka talan om återvinning, dels att överklaga domen i högre rätt. Emellertid är det ingalunda uteslutet att den förlorande parten kan gå miste även om dessa rättsmedel till följd av förseningar i delgivningsförfarandet.

För svensk uppfattning är den franska rättens ståndpunkt i detta avseende helt främmande, och i Sverige liksom i många andra till Haagkonventionen anslutna länder har vid upprepade tillfällen frågan ställts huruvida det franska systemet för delgivning vore förenligt med Haagkonventionens bestämmelser. Ett studium av förarbetena till konventionen synes likväl på denna fråga endast kunna giva ett jakande svar. Problemet, som var aktuellt redan vid tillkomsten av den första civilprocesskonventionen av år 1896, ägnades i själva verket betydande uppmärksamhet under arbetet med den nu gällande konventionen vid den fjärde Haagkonferensen. På ett flertal ställen i konferensens publicerade dokument framhålles sålunda att konventionen icke avsåge att ingripa i den nationella rättens regler om behörig delgivning utan endast syftade till att genom en avtalsmässig reglering få till stånd ett effektivt och säkert sätt att med myndighets medverkan överbringa rättegångshandlingar från ett fördragsslutande land till ett annat.

De med det franska delgivningssystemet förenade riskerna för personer bosatta utom Frankrike har, som framgår av det föregående, bestått alltsedan Haagkonventionens tillkomst och redan dessförinnan. Med vidgade och intensifierade svensk-franska förbindelser har emellertid risktillfällena för svenska intressen starkt ökat i antal och behovet av ett skydd gjort sig alltmer gällande.

Då utsikterna till en ändring på internt franskt initiativ av de ifrågavarande franska lagbestämmelserna bedömts vara ringa, har det ansetts angeläget att genom förhandlingar med Frankrike söka få till stånd ett på avtal grundat skydd för de svenska intressena. Det är härvid att märka att enligt art. 26 i den franska konstitutionen ett i laga ordning ratificerat internationellt avtal är tillämpligt, även om avtalsbestämmelserna skulle stå i strid med de eljest enligt intern fransk rätt gällande reglerna.

Det har också ur praktiska synpunkter befunnits önskvärt att i samband med sådana förhandlingar komplettera Haagkonventionen med närmare föreskrifter såvitt gäller konventionens tillämpning på förhållandet mellan Sverige och Frankrike.

Vad angår rättshjälpen i brottmål mellan de båda staterna, sker denna för närvarande, som förut nämnts, helt utan avtalsmässigt underlag. Avsaknaden av avtalsregler har emellertid känts som en brist och i vissa fall gett anledning till friktion i samarbetet. Därtill kommer att de förut återgivna franska delgivningsbestämmelserna också är tillämpliga på brottmål, med påföljd att svenska medborgare även i sådana mål kan bli dömda i Frankrike utan att ha beretts tillfälle att försvara sig inför den franska domstolen. Av dessa skäl har det ansetts lämpligt att upptaga förhandlingar med Frankrike angående reglering även av rättshjälpen i brottmål.

På grundval av dessa överväganden instruerades beskickningen i Paris att till franska regeringen framföra förslag om förhandlingar. Sådana kom till stånd i Paris i juni 1955. Den svenska förhandlingsdelegationen stod under ledning av utrikesrådet Sture Petré.

Förhandlingarna resulterade i förslag till två avtal, det ena rörande rätts-

hjälp i civilmål och det andra rörande rättshjälp i brottmål. De båda avtalen, som undertecknades i Paris den 7 mars 1956, träder i kraft så snart de ratificerats.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, ministern för utrikes ärendena Undén, har i propositionen anfört bl. a. följande:

»I ingressen till avtalet om rättshjälp i civilmål heter det att avtalet syftar till att i förhållandet mellan Sverige och Frankrike bestämma sättet för tillämpningen och räckvidden av vissa bestämmelser i 1905 års Haagkonvention angående civilprocessen. Emellertid är att märka att avtalet på vissa punkter går utanför denna konventions ram. Detta gäller främst den ur svensk synpunkt viktiga skyddsregeln i art. 2, som till skillnad från Haagkonventionens delgivningsregler tränger in på den nationella processrättens område. Uppmärksammas bör också att avtalets art. 8 och 9 om ställande av säkerhet för rättegångskostnader innehåller vissa i förhållande till Haagkonventionen helt nya regler.

Art. 1—3 ansluter sig till det avsnitt i Haagkonventionen, art. 1—6, som behandlar delgivning.

I Haagkonventionen har man utgått från att samarbetet på detta område mellan de avtalsslutande staterna i allmänhet skall försiggå utan anlitan av diplomatiska kanaler. Den grundläggande förpliktelsen för de till Haagkonventionen anslutna staterna består sålunda enligt samma konventions art. 1 i ett åtagande att efterkomma framställningar om delgivning från konsul för annat avtalsslutande land. Till vilken myndighet konsulerna skall rikta sina framställningar är icke närmare angivet i konventionen, utan denna förutsätter att de avtalsslutande staterna var för sig anvisar den eller de myndigheter som skall vara behöriga att mottaga dylika framställningar.

För att underlätta de svensk-franska delgivningsärendenas handläggning i den ordning som Haagkonventionen förutsett, har de båda staterna i anslutning till *art. 1* i förevarande avtal utväxlat ministeriella noter, i vilka utpekas de myndigheter som skall vara behöriga att mottaga konsulers framställningar om delgivning av handlingar, nämligen i Frankrike åklagarmyndigheten vid den domstol inom vars jurisdiktionsområde adressaten befinner sig och i Sverige länsstyrelsen i det län där adressaten vistas. Framhållas må i detta sammanhang att det även i framtiden blir möjligt att såsom hittills anlita den diplomatiska vägen för framställningar om delgivning. Artikelns eget innehåll utgöres blott av en hänvisning till artiklarna 2, 3, 4 och 5 i Haagkonventionen.

Art. 2 i avtalet innehåller, som förut nämnts, de regler som syftar till att bereda svenska intressen skydd mot riskerna av de franska delgivningsreglernas tillämpning på personer bosatta i Sverige. Artikelns bestämmelser

härutinnan föregås emellertid i *första stycket* av ett stadgande om skyldighet för vederbörande myndighet att underrätta om hinder som kan ha mött för delgivning enligt Haagkonventionens art. 2. Denna skyldighet torde följa redan av samma konventions art. 1, men det har ansetts lämpligt att komplettera art. 2 med ett otvetydigt stadgande om skyldighetens närmare innebörd.

— — — i *andra och tredje styckena* i art. 2 stadgas ett visst skydd för den med vilken delgivning sker. Då det i andra stycket föreskrives att delgivningen skall anses verkställd den dag då handlingen överlämnades eller dess mottagande vägrades, är innebörden härav att i den stat som begärt delgivningen någon verkan icke får tilläggas denna förrän från den dag då handlingen tillställdes adressaten eller denne vägrade att mottaga densamma. Ur svensk synpunkt innebär detta icke någon avvikelse från vad som ändock skulle gälla beträffande rättegång i Sverige. För Frankrikes del är stadgandet däremot liktydigt med ett uppgivande av de processuella fristernas beräknande från dagen för delgivningshandlingens överlämnande till *le parquet*. Denna eftergift till förmån för svenska intressen begränsas emellertid av föreskriften i artikelns tredje stycke om att delgivning av handling, upprättad i Frankrike, likväl där skall anses behörigen verkställd femton dagar efter det att franska beskickningen eller franskt konsulat i Sverige avsänt handlingen till vederbörande svenska myndighet, såframt icke redan dessförinnan handlingen överlämnats till adressaten eller denne vägrat att mottaga densamma.

Denna reglering är att betrakta som ett kompromissresultat. Alltjämt kommer man sålunda att på svensk sida sakna en absolut garanti för att delgivningshandlingarna tillställas adressaten i tillräckligt god tid. Eftersom emellertid den i art. 2 meddelade skyddsregeln innebär en förlängning av den ordinarie franska processuella fristen, finnes det likväl goda skäl att antaga att stadgandet i praktiken skall tillgodose det svenska skyddsbehovet.

Skyddsbehovet gör sig naturligen i första hand gällande för personer och företag som har egendom i Frankrike eller eventuellt annat land, där franska domar kan verkställas. I Sverige är franska domar icke exigibla. Däremot är det möjligt att de i viss utsträckning kan anses här besitta rättskraft i den meningen att de svenska domstolarna kan förväntas lägga deras innehåll till grund för avgöranden rörande sådant som varit föremål för dom i Frankrike. Någon fullt klarläggande domstolspraxis i sådant hänseende föreligger likväl icke, liksom frågan icke heller funnit något entydigt svar i svensk doktrin. Den möjligheten måste emellertid beaktas att de svenska domstolarna kan visa sig benägna att för frågan om en fransk tredskodoms rättskraft tillägga betydelse huruvida den stämningsdelgivning som föregått domen uppfyllt rimliga anspråk enligt svensk uppfattning. Med tanke härpå bör det nu förevarande avtalet icke få kunna tolkas sålunda att svensk domstol därigenom avhånts möjligheten att från den nu angivna synpunkten taga ställning till verkan av en stämning till fransk domstol, som icke överlämnats till svaranden och som denne heller icke vägrat att mottaga. En så-

dan tolkning har också förebyggts genom att i tredje stycket i art. 2 uttryckligen tillkännagivits att det endast är i Frankrike som en delgivning får anses verkställd utan att handlingen överlämnats eller dess mottagande vägrats.

Art. 3 reglerar i anslutning till art. 6 i Haagkonventionen delgivning genom konsuls egen omedelbara försorg. Stadgandet innebär att svenska konsuler i Frankrike och franska konsuler i Sverige icke såsom för närvarande må verkställa delgivning med andra personer än sådana som är medborgare i det land konsuln företräder. — — —

Befogenheten att låta delgiva på de båda andra sätt, som förutsetts i Haagkonventionens art. 6 under mom. 1. och 2., undergår genom art. 3 i förevarande avtal ingen förändring. I avsaknad av särskilt avtal härom skall således enligt samma art. 6 andra stycket gälla, att delgivning på dessa sätt må ske om det land, där delgivningen skall ske, icke motsätter sig densamma. Sverige, som icke uppställt några förbud i dessa hänseenden, torde hittills ha saknat anledning att taga ställning till frågan, enär delgivning av franska handlingar på något av de båda förutsedda sätten veterligen aldrig ägt rum i Sverige. Frågan torde av samma skäl tills vidare kunna lämnas öppen. — — —

Stadgandena i *art. 4—7* i avtalet ansluter sig till Haagkonventionens art. 8—16 angående bevisupptagning.

Möjligheten enligt *art. 4* att verkställa viss bevisupptagning genom diplomatiska eller konsulära tjänstemän har tillkommit på fransk begäran. För Sveriges del torde stadgandet vara av mindre intresse i betraktande av att svensk lag saknar bestämmelser om bevisupptagning i civilmål i denna form.

Ett misslyckat bevisupptagningsförsök av diplomatisk eller konsulär tjänsteman utgör enligt *art. 5* icke något hinder för framställning om bevisupptagning genom myndighets försorg enligt Haagkonventionen. Stadgandet torde icke påkalla någon särskild kommentar.

Av stadgandet i *art. 6* följer att svenska domstolars framställningar om bevisupptagning i Frankrike måste översättas till franska innan de vidarebefordras till vederbörande franska myndighet. Sådan översättning sker i enlighet med kungörelsen den 31 oktober 1947 med vissa bestämmelser rörande tillämpningen av lagen den 20 december 1946 om bevisupptagning vid utländsk domstol. Till skillnad från motsvarande bestämmelse i avtalet om rättshjälp i brottmål är stadgandet i art. 6 helt reciprokt. Franska framställningar om bevisupptagning i Sverige skall således vara åtföljda av översättning till svenska.

Vad gäller stadgandet i *art. 7* om kostnaderna för bevisupptagning är följande att märka. Enligt huvudregeln i art. 16 i Haagkonventionen får ersättning icke utkrävas för bevisupptagning verkställd på fördragslutande stats begäran. Vissa undantagsfall har dock uppställts. Viktigast ur praktiska synpunkter är undantagen avseende ersättning utbetalad till vittne eller sakkunnig. För sådana kostnader, liksom för kostnader i övriga un-

dantagsfall, må gottgörelse sökas hos den stat som påkallat bevisupptagningen. Genom stadgandet i art. 7 avstår nu Sverige och Frankrike från sin rätt enligt Haagkonventionen att utkräva ersättning för kostnader för vittnen. Övriga undantag från huvudregeln i konventionens art. 16 skall där emot alltjämt gälla. Skälet till den ömsesidiga eftergiften beträffande vittnesersättning är att såväl Sverige som Frankrike funnit att de ersättningsgilla beloppen som regel är alltför små för att motivera det avsevärda administrativa och kamerala arbete som blir följden av återkrav.

En icke eftersträvad följd av stadgandet blir, att enskilda parter undgår kostnader för vilka gottgörelse av dem skulle ha lämnats om vittnesförhöret ägt rum i det land där rättegången pågår. Något missbruk av stadgandet i detta hänseende torde dock icke vara att befara.

För svenskt vidkommande torde stagandets tillämpning icke kräva annat författningsstöd än det som finnes i 10 § lagen den 20 december 1946 om bevisupptagning åt utländsk domstol.

Stadgandena i art. 8 och 9 berör den särskilda processförutsättning som brukar gå under beteckningen *cautio judicatum solvi*.

Enligt Haagkonventionens art. 17 må medborgare i fördragsslutande land, som uppträder som kärke eller mellankommande part i rättegång i annat fördragsslutande land, icke på grund av sin egenskap av utlänning eller i följd av saknad av hemvist eller uppehållsort i domstolslandet förpliktas att ställa borgen eller annan säkerhet under vad namn det vara må eller att verkställa deposition för ersättning till domstol. För att vederbörande kärke eller mellankommande part skall komma i åtnjutande av denna förmån måste han emellertid ha sitt hemvist i något av de länder som anslutit sig till Haagkonventionen. Sistnämnda förutsättning är att anse som grundvalen för konventionens bestämmelser i art. 18 och 19 om verkställighet av domar avseende rättegångskostnader. Enligt art. 18 förpliktas sig de fördragsslutande staterna att på begäran kostnadsfritt genom behörig myndighet göra sådana domar verkställbara, om den ersättningspliktige fritagits från skyldigheten att ställa säkerhet eller verkställa deposition på grund av bestämmelserna i Haagkonventionens art. 17 eller i följd av lagstiftningen i domstolslandet. Stadgandet i art. 18 kompletteras i art. 19 av bestämmelser om förfarandet i det land där verkställighet sökes.

Den i art. 17 i Haagkonventionen stadgade förmånen avser endast fysiska personer. Genom stadgandet i art. 8 i förevarande avtal utsträcker emellertid nu, såvitt gäller rättegångar i endera av de båda fördragsslutande staterna, tillämpningen av art. 17 och exigibilitetsbestämmelserna i art. 18 och 19 till juridiska personer, som bildats i enlighet med lagen i den andra staten. — — —

Medan art. 8 tager sikte på kärändens situation, är utgångspunkten för bestämmelserna i art. 9 den motsatta. Stadgandets syfte är sålunda att i rättegång i ettdera landet tillförsäkra svarande hemmahörande i det andra landet samma rätt att kräva ställandet av säkerhet för rättegångskostnader som tillkommer svarande vilken är medborgare i domstolslandet. Rätten till

nationell behandling i detta hänseende i domstolslandet har i artikeln tillerkänts medborgare i det andra landet samt juridiska personer som bildats i enlighet med detta lands lagar. Genomförandet av artikelns bestämmelse innebär en uppmjukning av den restriktiva ståndpunkt som svensk rätt, till skillnad från processlagstiftningen i många andra länder, intagit i detta hänseende. Någon motsvarighet till denna regel finnes icke i Haagkonventionen.

Innehållet i slutbestämmelserna i *art. 10—11* klargör bl. a. sambandet mellan förevarande avtal och Haagkonventionen.

Enligt *art. 12* skall avtalet upphöra att gälla sex månader efter uppsägning. Ingen hänvisning har i detta sammanhang gjorts till Haagkonventionen. Avtalet bygger emellertid, såsom av *art. 11* framgår, på förutsättningen att antingen Haagkonventionen av år 1905 eller den av år 1954 är i kraft mellan de båda länderna. Skulle detta förhållande bringas att upphöra, torde därför avtalet böra sättas ur kraft samtidigt härmed.

Jag övergår nu till avtalet om rättshjälp i brottmål.

Den allmänna förpliktelsen för parterna enligt *art. 1* att bistå varandra i brottmål är icke uttryckligen inskränkt till de former av rättshjälp som reglerats i avtalets följande artiklar. Ingen tvekan torde emellertid kunna råda om att förpliktelsen endast avser rättshjälp av dessa slag, nämligen delgivning, bevisupptagning, utväxling av straffregisterutdrag samt viss medverkan för att förmå personer i det egna landet att efterkomma kallelse att inställa sig som vittnen eller sakkunniga i det andra landet. Rättshjälp i annan form är sålunda underkastad den diskretionära prövningsrätt som för närvarande gäller över hela området för rättshjälp i brottmål. De i avtalet gjorda åtagandena medför i praktiken en utvidgning av området för det svensk-franska rättshjälpssamarbetet endast såvitt avser utväxling av straffregisterutdrag. Under sådana omständigheter ligger avtalets största värde dels i det skydd *art. 5* bereder svenskar som instämts att svara i brottmål i Frankrike, dels i den vägledning avtalet kan ge för myndigheternas handläggning av hithörande ärenden. Det undanröjer också de möjligheter till friktion i det svensk-franska samarbetet på detta område, som framträtt på grund av frånvaron av exempelvis bestämmelser angående de praktiskt viktiga språk- och översättningsfrågorna.

Vissa allmänna undantag från förpliktelsen att lämna rättshjälp i brottmål har som förut nämnts fastställts i *art. 1*. Den stat som mottager framställningen äger sålunda avvisa densamma, om staten skulle finna att det ifrågavarande brottmålet är av politisk natur eller att med hänsyn till dess beskaffenhet den begärda åtgärden skulle kränka statens suveränitet, medföra fara för dess säkerhet eller strida mot dess allmänna rättsprinciper (*ordre public*).

Enligt 1 § lagen den 20 december 1946 om bevisupptagning åt utländsk domstol skall framställning om åtgärd som avses i lagen icke efterkommas,

där fråga är om ansvar för gärning som har karaktären av politiskt brott eller som icke är i svensk lag belagd med straff. Även utan uttryckligt stadgande i lag eller annan författning gäller också andra inskränkningar beträffande rättshjälp åt utländsk domstol. Framställningar om sådan rättshjälp skall nämligen göras hos utrikesdepartementet och detta vidarebefordrar självfallet icke en framställning, med mindre det befunnits att den begärda åtgärden icke skulle kränka Sveriges suveränitet, medföra risk för landets säkerhet eller strida mot allmänna svenska rättsprinciper. Samtliga hinder mot beviljande av rättshjälp åt utländsk domstol i brottmål, som enligt det nu sagda kan möta på svensk sida, har tydligen täckning i avtalstexten. I sådant hänseende är särskilt att märka att vid tolkningen av uttrycket *ordre public* vägledning får sökas i den förut berörda franska förklaringen avseende Haagkonventionens art. 4 och 11. Därav följer bl. a. att uttrycket täcker även det svenska förbudet mot bevisupptagning i mål angående gärning som icke är straffbelagd i Sverige.

Nödvändigheten av att i brottmållssammanhang beakta de avtalsslutande staternas suveränitet, säkerhet och *ordre public* synes i och för sig utgöra tillräcklig grund för avtalets regel, i artiklarna 2, 6, 11, 12 och 13, att framställning om rättshjälp skall ske på diplomatisk väg. Även språksvårigheter talar emellertid för kanalisering av rättshjälpen på denna väg. Det enda undantaget från regeln återfinnes i art. 6, andra stycket, som medger att framställning om bevisupptagning i brådskande fall må sändas direkt av judiciell myndighet i det ena landet till behörig myndighet i det andra landet. En kopia skall emellertid även i dessa fall sändas på diplomatisk väg. Regeln står i överensstämmelse med internationell sedvana och med de svenska författningarnas regler om rättshjälp i brottmål, vilka alla i princip förutsätter det svenska utrikesdepartementets medverkan. De avsteg som gjorts från principen hänför sig till nordiska länder och torde därför icke kunna åberopas i detta sammanhang.

I art. 2 har medgivits att delgivningshandlingar översändes utan översättning. Den stat, till vilken framställningen riktas, får därför själv avgöra i vad mån översättning skall göras genom de egna myndigheternas försorg. Stadgandet synes i stort sett överensstämma med hittills gällande ordning.

— — —
Art. 3 stadgar att framställning om delgivning skall avfattas på franska språket eller vara åtföljd av översättning till samma språk. Då framställning enligt avtalet endast kan göras på diplomatisk väg och då all officiell diplomatisk skriftväxling mellan Sverige och Frankrike sker på franska språket, har en sådan föreskrift befunnits naturlig.

I första hand för att underlätta handläggningen av delgivningsärendena i vederbörande utrikesministerium har i art. 3 vidare föreskrivits att framställning om delgivning bl. a. skall innehålla uppgift om delgivningshandlingens art — stämning, dom, vittneskallelse e. d. — och en beskrivning av brottet. Dessa grundläggande uppgifter torde i de flesta fall vara tillräckliga för att sätta mottagaren i stånd att taga ställning till delgivningen. Det sy-

nes därför lämpligt att utrikesdepartementet i de fall där det icke uppenbarligen är onödigt, fogar en översättning av dessa uppgifter till de franska delgivningshandlingarna.

I *art. 4*, som reglerar sättet för delgivningens verkställande, förutsättes att denna i normala fall sker utan iakttagande av bestämda formaliteter. Framställning om delgivning i den form som är föreskriven i det verkställande landet skall dock efterkommas. I detta sammanhang bör observeras att även i fråga om delgivning av stämning i brottmål den franska lagens formföreskrifter känner såväl delgivning med svaranden personligen som delgivning med representant för honom. I betraktande av att enligt svensk lag (RB 33: 13) stämning i brottmål alltid måste delges med svaranden personligen, även om han befinner sig i utlandet, synes därför en framställning om delgivning i Frankrike av en svensk brottmålsstämning böra åtföljas av begäran om delgivning med svaranden personligen. Visserligen förutsättes att, även vid formlös delgivning enligt huvudregeln i *art. 4*, handlingen överlämnas direkt till den person, för vilken den är avsedd, men någon visshet för att delgivningen icke sker på annat sätt föreligger icke. Såvitt gäller delgivning i Sverige av franska domstolshandlingar är reglerna i *art. 4* fullt förenliga med de interna svenska författningarna. — — —

Enligt *art. 4* kan beviset om verkställd delgivning utfärdas på tre olika sätt. Endast ett av dessa — intyg om formen och tiden för delgivningen — påkallar myndighets medverkan. De två andra typerna av bevis utgöres av skriftliga erkännanden i olika former om mottagandet av delgivningshandling. Bortsett från fall där underskriftens äkthet kan dragas i tvivelsmål, torde sådana erkännanden alltid vara tillfyllest som bevis om behörig delgivning enligt svensk lag. Detsamma kan icke utan vidare sägas om intyg utfärdade av fransk myndighet. Uppenbarligen blir det sålunda, såsom förut påpekats beträffande stämning i brottmål, beroende av intygets innehåll om behörig delgivning skall anses ha blivit verkställd, där den svenska lagen kräver att handlingen överlämnats till vederbörande personligen.

Artikelns andra stycke avser bl. a. fall då person, med vilken delgivning skall ske, vägrat att mottaga handlingen. Redogörelse skall då lämnas för omständigheterna vid delgivningsförsöket och, såvitt möjligt, för skälen för adressatens vägran att mottaga handlingen. Möjligen kan åtagandet i sistnämnda hänseende för svenskt vidkommande komma att föranleda vissa kompletterande föreskrifter i anslutning till reglerna i 4 § i 1909 års kungörelse.

Art. 5 har liksom det motsvarande stadgandet i *art. 2* andra och tredje styckena i avtalet angående rättshjälp i civilmål till syfte att bereda personer som befinner sig i Sverige ett visst skydd mot att utan deras vetskap rättegångar mot dem inledes och genomföres i Frankrike, något som på grund av den franska processlagstiftningens delgivningsbestämmelser är möjligt, därest icke ett internationellt avtal lägger hinder i vägen. Skyddsbestämelsen i fråga har emellertid med hänsyn till olikheterna mellan de båda processtyperna fått utformas på ett annat sätt än i avtalet angående rätts-

hjälp i civilmål. Ett villkor för att bestämmelsen skall träda i tillämpning är sålunda att den som blir tilltalad i Frankrike till vederbörande judiciella myndighet gjort anmälan om sin adress i Sverige. Den svenske bilförare som under resa i Frankrike blivit invecklad i en kollision kan sålunda genom en dylik anmälan i samband med polisutredning på orten komma i åtnjutande av det skydd som art. 5 lämnar. Innebörden härav är att någon dom mot den frånvarande svaranden i intet fall skall kunna fällas, förrän det förflutit en månad efter det att underrättelse om stämningen nått svenska utrikesdepartementet.

Vad därefter angår reglerna om bevisupptagning i art. 6—9, innebär de i art. 6 lämnade föreskrifterna beträffande formen för framställningen och sättet för dess översändande, såvitt gäller framställningens språkdräkt, att man å svensk sida icke krävt full reciprocitet. Franska domstolar äger sålunda översända sina framställningar på det egna språket, medan svenska domstolars framställningar skall tillställas den franske mottagaren på franska eller åtföljas av översättning till detta språk. Bakgrunden härtill är att man i praxis från utrikesdepartementets sida — på grund av franskans särställning som diplomatspråk — oftast accepterat framställningar från franskt håll utan att kräva översättning till svenska. I sådana fall har utrikesdepartementet som regel översatt den franska texten eller i varje fall gjort en sammanfattning på svenska, innan framställningen sänts vidare till vederbörande svenska domstol. Detta förfaringsätt torde även i framtiden böra få tillämpas. Vad beträffar de översättnings- och kostnadsfrågor som uppstår i samband med svenska framställningar om bevisupptagning i Frankrike, har dessa redan reglerats på ett tillfredsställande sätt i kungörelsen den 31 oktober 1947 med vissa bestämmelser rörande tillämpningen av lagen den 20 december 1946 om bevisupptagning vid utländsk domstol.

Stadgandet i art. 7 om tillämpning av lex fori vid bevisupptagning överensstämmer med huvudregeln i 5 § lagen den 20 december 1946 om bevisupptagning åt utländsk domstol. Formuleringen avser icke att utesluta bevisupptagning enligt förfarande, som kan vara föreskrivet i det land som påkallar bevisupptagningen, men en förutsättning för att begäran därom skall efterkommas är att lagstiftningen i verkställighetslandet icke uppställer något hinder mot det angivna förfarandet.

De övriga bestämmelserna om bevisupptagning i art. 8 och 9 föranleder ingen annan kommentar än ett konstaterande att svensk domstols skyldigheter enligt dessa artiklar automatiskt uppfylles genom iakttagande av reglerna i 1946 års lag om bevisupptagning åt utländsk domstol.

Kostnadsbestämmelserna i art. 10 bygger, liksom motsvarande bestämmelser i avtalet angående rättshjälp i civilmål, på principen att bistånd i form av delgivning eller bevisupptagning skall lämnas utan kostnad av något slag för den stat som påkallat åtgärden. Undantag från principen har endast gjorts beträffande kostnader för medverkan av sakkunnig eller stämningsman, när sådan medverkan begärts. Betydelsen av dessa undantag inskränkes — — — av en särskild överenskommelse enligt vilken intet

krav skall framställas, om det ersättningsgilla beloppet icke överstiger 5 000 francs eller motvärdet i svenska kronor. Genom att beloppet fixerats i en separat överenskommelse i form av skriftväxling kan i framtiden eventuellt önskvärda jämkningar ske utan ändring av själva avtalet.

För principen om kostnadsfrihet talar, vid brottmål liksom vid civilmål, i första hand praktiska skäl. I stort sett torde kostnaderna för rättshjälp å ömse sidor uppväga varandra och en kontoföring skulle i betraktande härav endast innebära en fördyring för båda staterna.

Tillämpningen på svensk sida av art. 10 och den särskilda överenskommelsen torde förutsätta administrativa föreskrifter.

Det på franskt förslag tillkomna åtagandet i *art. 11, första stycket*, att söka förmå personer i det egna landet att efterkomma kallelser att inställa sig som vittnen eller sakkunniga i det andra landet inskränker sig till en förpliktelse att uppmana vederbörande att hörsamma kallelsen. Någon påföljd vid underlåtenhet att följa uppmaningen är således icke förutsedd. Om någon efter sådan uppmaning inställer sig i det andra landet, skall han erhålla resekostnads- och traktamentsersättning, som åtminstone är likvärdig med den som beredes vittnen respektive sakkunniga enligt de i inställeslandet gällande taxorna och reglementena. Då inställelsen är frivillig, kan intet hindra vittnet eller den sakkunnige att betinga sig viss ersättning för sin inställelse. Detta gäller uppenbarligen också vittne eller sakkunnig, som väl delgivits kallelse i vanlig ordning men icke mottagit särskild uppmaning av myndighet i vistelseslandet.

Av större praktiskt och principiellt intresse är stadgandet i *artikelns andra stycke* om straffrättslig immunitet för vittne eller sakkunnig under uppehåll i det land dit han på kallelse frivilligt begivit sig för att höras av domstol. Under viss begränsad tid må inga åtgärder vidtagas mot honom på grund av brott eller straffdom från tiden före avresan till domstolslandet. Goda skäl synes tala för den stadgade immuniteten. Vittne eller sakkunnig, som är medveten om risken av ett åtal eller en straffverkställighet i det land dit han kallats, skulle med största sannolikhet vägra att efterkomma kallelse som icke är förenad med sådan immunitetsrätt. En negativ inställning till vittnets eller den sakkunniges anspråk på fri lejd skulle under sådana förhållanden icke öka domstolslandets möjligheter att lagföra vederbörande utan skulle endast vara till förfång för utredningen i det brottmål, vari denne önskas hörd som vittne eller sakkunnig.

I *art. 12 och 13* stadgas skyldighet för de avtalsslutande staterna att hålla varandra underrättade om straffdomar, avkunnade i det egna landet mot det andras medborgare, samt att på begäran översända straffregisterutdrag, som anses erforderliga under pågående förundersökning eller rättegång. Stadgandena är givetvis i främsta rummet motiverade av en strävan att i förekommande fall ge domstolarna i de båda länderna ett säkrare underlag för straffmätning eller för bedömning av lämplig behandling av tilltalade personer.

Såvitt angår Frankrike skall enligt *art. 14* såsom medborgare i avtalets mening förstås alla franska medborgare (*nationaux français*), medborgare (*ressortissants*) i Franska Unionen och medborgare (*ressortissants*) i stater och områden, vilka Frankrike företräder på det internationella planet.

Medan sålunda det franska medborgarbegreppet givits en vidsträckt innebörd, har avtalets geografiska tillämpningsområde enligt *art. 15* för Frankrikes del begränsats till att omfatta det europeiska Frankrike och sådana utomeuropeiska områden som har särskilt intim administrativ anknytning till moderlandet. Avtalsförpliktelsen till rättshjälp i form av delgivning eller bevisupptagning består för Sveriges del följaktligen endast i förhållande till judiciella myndigheter inom sålunda angivna delar av det franska statsområdet.

Vad slutligen beträffar det avtalstekniska stadgandet i *art. 16* är endast att konstatera att utformningen därav står helt i överensstämmelse med av Sverige gängse tillämpade principer vid slutandet av internationella avtal.

Sammanfattningsvis torde kunna sägas att de båda nya rättshjälpsavtalen, jämte det att de meddela närmare föreskrifter för de rättsvårdande svenska och franska myndigheternas samverkan, skapar ett skydd mot olägenheter av de franska delgivningsreglerna, som tidigare gjort sig märkbara.»

Utskottet

Utskottet har vid sin granskning ej funnit anledning till erinran mot de i propositionen omförmälda avtalen mellan Sverige och Frankrike rörande ömsesidig rättshjälp i civilmål samt rörande ömsesidig rättshjälp i brottmål och får alltså hemställa,

att riksdagen — med bifall till förevarande proposition — måtte godkänna ratifikation av ifrågavarande avtal.

Stockholm den 26 april 1956

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Ahlkvist, fru Sjöström-Bengtsson, herrar Magnusson, Lindgren, Theodor Johansson och Alexanderson;

från andra kammaren: herrar Rylander, Landgren, fröken Öberg, herrar Gezelius, Onsjö, Hedqvist, fru Eriksson i Stockholm och fröken Löwenhielm.